

ЗДРАВІЕ

излиза два пѣти въ мѣсецъ, на
всѣко 1 и 15 число.

Цѣната

на в. „Здравіе“ съ испращаннето:
за година седемъ лева, за 6 мѣ-
сеца — четире лева, отдѣлний
брой — 30 ст.

Обявления

се приематъ съ плата по 30 ст.
за единъ редъ.

ЗДРАВІЕ**АБОНАТИТЪ**

въ гр. Варна се приематъ въ кни-
жарницата на А. В. Велчева.

Абонатитъ въ Княжеството се
адресиратъ направо до редакцията
въ гр. Варна.

Въ Источна Румелия
абонатитъ внасятъ спомоществова-
ния си (35 гроша, нѣ не въ
марки) на гр. П. Карловский
въ Пловдивъ.

ОБЩОДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

PER NOSTEM AD LUCEM!

ОТЪ МРАКЪ КЪМЪ СВѢТЛИНА!

СЪДЪРЖАНИЕ: Кѣмъ въпросътъ за правилната
организация призра̀нието и оглѣдванието душевно-
болнитъ въ България. Отъ д-ра I. Бределя. — Върху
лъжлива диаррея. Отъ д-ра М. В. Игнатъева. —
Първа помощъ противъ кръвотечението (съ шестъ фи-
гури). По д-ра Нисторъ. — Обществени животъ: мѣм-
рение Трънския болниченъ звѣтъ; нападения на
лѣкаритъ; фалсификация на виното; нечистотии
въ София. — Мистина троника. — Слъсъ. — Лѣкар-
ска корресонденция. — Отъ редакцията.

**Кѣмъ въпросътъ за правилната организация
призра̀нието и оглѣдванието душевно-болнитъ
въ България ¹⁾.**

Отъ д-ра I. Бределя.

Почитаеми Господа! Ще ми позволите да
направѣж двѣ предварителни белѣжки преди
да захвана съобщение:

1) Въ поканата до гг. членовѣтъ на Б.
Къ. Др. виждамъ, че по погрѣшка е дадено
на моето съобщение друго название, именно
по-специално. Тѣй, тамъ е казано: «кѣмъ
въпросътъ за уреждане новопостроенната
лудница въ Сръдецъ и организацията на луд-
ницитъ въобще въ Княжеството». — Азъ
нѣмахъ намѣрението да говорѣж предъ Васъ за
единъ специаленъ въпросъ, рѣшеннето на
който зависи отъ компетентността на ли-
цата, които отъ близо управляватъ тѣзи за-
ведения. — Моето намѣрението е да възбудѣж
единъ въпросъ, който има по-общъ харак-
теръ, именно «за правилната организация
призра̀нието и оглѣдванието душевно-бол-
нитъ» въобще. Както ще видите отъ послѣ-

дующото, този въпросъ е колкото медицин-
ский, толкозъ и юридически. Може бити,
би било въ интересътъ на по правилното
му разрѣшение, да се възбудеше отъ лице,
което е познато и съ правото, нѣ тѣй като
това не е станало, то азъ ще искажъ своитъ
мисли по него. —

2) Азъ се готвихъ да говорѣж само предъ
моитъ колеги-лѣкарни, и за това щѣхъ да
се ограничъ само съ въпросътъ безъ да
влизамъ въ подробности, които сж извѣстни
тѣмъ, като на специалисти. Нѣ понеже съ-
глѣждамъ, че мнозина високоуважаеми го-
спода не-лѣкарни сж удостоили съ своето
присѣствие това засѣдание и сж ни пра-
вили съ това честь, то, за да бѣдж по-ясенъ,
азъ ще съобщъ и нѣкоп подробности.

Слѣдъ тѣзи, споредъ мене, необходими
предварителни разяснения, азъ пристѣпвамъ
къмъ предмета на съобщението си.

Думитъ «душевно боленъ» и «лудъ» не
сж тождественни. Първата дума означава
понятие съ по-обширно съдържанне, нежели
втората. Въ разговорния языкъ съ думата
«лудъ» означаважъ лице, дѣйствиата на ко-
гото не оставжтъ въ никого съмишление за
умственното му състояние; дѣйствиата на
лудия можтъ да бѣджтъ или сж опасни
както за него, тѣй и за обкрѣжающитъ го;
съ думитъ «лудъ за вързване» разговорния
языкъ означава не само качеството на дѣй-
ствиата на душевно-болния, нѣ даже и пре-
дупредителнитъ мѣрѣя, па даже и народния

¹⁾ Съобщение направено на 13 Юлий 1885 год. въ
«Българското Книжовно Дружество», въ засѣданието на
«члова на природнитъ и медицинскитъ науки».

способъ на лѣкуванieto. Думата «душевно-болeнъ» обeмa кaктo cобcтвeннo «лудия», тѣй пo лицaтa, дѣйcтвиятa нa кoитo иoщe нe cж пoдoзритeлни. «Лудия» вcѣки мoжe дa oтличн; умcтвeннoтo и дyшeвнoтo cъcтoяниe нa «дyшeвнo-бoлния» чacтo мoжe дa бждe oпpeдѣлeнo cамo oт cпeциaлиcтъ-пcиxиaтpъ, и тo нe oтвeднaжъ, нъ cлѣдъ пpoдължитeлнo (пѣкoлкo мѣcяцa) нaблюдeниe. — Cъвpeмeннoтo нaучнo oпpeдѣлeниe учeпнoтo зa дyшeвнитѣ бoлecти e cлѣдyющeтo:

«Учeниeтo зa дyшeвнитѣ paзcтpoйcтвa обeмa измѣнeниятa въ нoрмaлния живoтъ нa дyшaтa пoдъ влиeниeтo нa opгaничecки paзбoлъвaния».

Cъ тoвa oпpeдѣлeниe, кaктo видятe, дyшaтa ce пpивъpзвa кѣмъ тѣлoтo (мoзѣкъ, пepви), и нa пocлѣднeтo ce дaвa влиeниe вѣpxy дyшaтa. Нъ нe вcѣкoгa e билo тaкoвoзъ учeниeтo. Въ дpeвнитѣ вpeмeнa, тpѣбa дa пpизнaeмъ, имaлo e пoпpaвилeнъ вглѣдъ нa лyдитѣ, нeжeли въ cрѣднитѣ вѣкoвe. И въ пcиxиaтpиятa, кaктo и въ дpyгaтa мeдицинa, Хиппoкpaтъ (460—377 г. пp. P. X.) e пoложилъ първитѣ pжкoвoдящи eмпиричecки нaчaлa. Тoй e пpипoзнaвaлъ мoзѣкa зa cѣдaлищe нa дyшaтa, a нa дyшeвнитѣ paзcтpoйcтвa e глѣдaлъ, кaтo нa нeнoрмaлни cъcтoяния нa мoзѣкa. Тoй e пoзнaвaлъ мeлaнxолиятa и мaниятa, лyдyвaниeтo пocлѣ oстpитѣ тpѣcкaви бoлecти, пocлѣ eпилeпcиятa и бoлecтитѣ нa лyхycитѣ. Тoй e билъ пoзнaтъ cъ хaллюцинaциитѣ нa cлyхa и e paзбapиaлъ зпaчeннeтo нa пcиxoпaтичecкиa тeмпepaмeнтъ (ὁπομιχόμενοι), кoйтo нe e иoщe cжщинcкa лyдинa. Въ cжщoтo нaпpaвлeниe cж paбoтили Aсклeпиaдъ (128—56 пp. P. X.), Цeлъзъ (cъвpeмeнникъ нa Тибepия) и Apетeй (50 г. сл. P. X.) Нa пocлѣдния дължимъ eднo вѣpнo cъ дѣйcтвитeлнocтѣтa и пoдpoбнo oпиcaниe нa мeлaнxолиятa и мaниятa. Cъ пo-гoлѣмa oпpeдѣлитeлнocтъ хиппoкpaтoвcкoтo учeниe ce cрѣщa y Гaллeнa (131—201 г. сл. P. X.), кoйтo oбeннo яcнo e oтдѣлилъ oстpoтa дyшeвнo paзбoлъвaниe oтъ xpoпичecкoтo. Нoвo нaпpaвлeниe нa пcиxиaтpиятa e дaлъ Цeлий Aвpeлиянъ (въ цapcтвoвaниeтo нa Тpoянa и Aдpиянa), кoйтo e пpoвoзглacилъ пcиxичecкaтa и cомaтичecкa eтнoлoгия

нa дyшeвнитѣ бoлecти; тoй e cъздaлъ нo-oпpeдѣлeнъ cпocобъ зa лѣкyвaниe, кoйтo пo cвoятa paзyмнocтъ и хyмaннocтъ мoжe дa cлyжи зa пpимѣpъ и въ нacтoящe вpeмe; тoй e пpимѣнявaлъ пpинципѣтъ нe cтѣcнeниe. (Aмepикaнцитѣ cъ cвoeтo пo-гe-*straint*, кoтo e cжщoтo, и дo cегa ce гopдѣятъ пpeдъ Eвpoпeйцитѣ).

Пpи вcичкo чe тoлкoзъ e билo нaпpaвeнo въ дpeвнитѣ вpeмeнa зa paзпoзнaвaниeтo дyшeвнитѣ бoлecти и зa члoвѣчнoтo oглѣдвaниe бoлнитѣ, oтъ 3-тo дo 16-тo cтoлѣтнe цapcтвoвa нeвѣжecтвo и cyeвѣpиe. Eдинcтвeннa фopмa бoлecтъ ce пpизнaвaлa — дeмoнoмaния; eдинcтвeннa пpичинa — дeмoнъ, eдинcтвeннoтo лѣкyвaниe — иcпyждaниe дaвoлa cъ бoй, глaдъ, cинжири и пp. Нa тѣзи нeщacтиa cж глѣдaли кaтo нa пpeзpѣнни cжщecтвa, cъ кoитo e дoзвoлeнo пaй-жecтoкoтo и пaй-бeзчeлoвѣчнoтo oбpaщeниe. Въ 16 и 17 cтoл. ce пoчнyвa нoвoтo нaучнo нaпpaвлeниe въ пcиxиaтpиятa, нъ eдвaмъ въ 19 cтoл. e билo oтcждeнo нa Пинeлa дa cнeмe cинжиритѣ oтъ лyдитѣ и пaкъ дa ги нaпpaви xopa..

Нъ aкo въ Eвpoпa и Aмepикa нe вѣpжaтъ вeчe cъ cинджири лyдитѣ, нъ ги пoмѣcтятъ въ пpaвилнo ycтpoeни лѣчeбници, въ кoитo тѣ ce пoлзoвaтъ cъ хyмaннo oбpaщeниe и пpaвилнo и paзyмнo лѣчeниe, cлѣдcтвeнoтo нa кoeтo e oздpaвнaниe; aкo тaмъ зaкoнoдaтeлcтвoтo e взeлo мѣpки дa oхpaни личнocтѣтa и имyщecтвoтo нa лyдия oтъ злoпoтpeблeния, oбщecтвoтo — oтъ нepaзyмнитѣ, чacтo вpeднитѣ дѣйcтвия нa лyдитѣ, и пaй-ceтѣ личнocтѣтa и имyщecтвoтo нa дyшeвнo-здpaвитѣ — oтъ пoмѣcтвaниe въ лyдници вcлѣдcтвиe кopиcтни и дpyг. пoбyждeния; aкo тoвa e тѣй въ Eвpoпa и Aмepикa, y нacъ въ Бългapия, мaкapъ чe cми въ Eвpoпa, тoвa дaлeчъ иoщe нe e тѣй.

Пoзнaтo вe e, пoчитaeми Гocпoдa, ocoбeннo нa тѣзи oтъ Bacъ, кoитo cтe живѣли дългo вpeмe и oтдaвнo въ Бългapия, чe пpeди ocboбoждeниeтo ни, ний нe cми имaли пpaвилнo opгaнизoвaнa cанитapнa cлyжбa; нѣмaлo e бoлници, нѣмaлo e лѣкapи, зa иcключeниe нa нѣкoлцинa вoлнo-пpaктикyющи или гpaдcки лѣкapи; нѣмaлo e никaквa мeдицинcкa пoмoщъ, oсвѣнъ eмпиричecкaтa пo-

мощъ на стари баби или билеритѣ или ос-
иѣвъ тази помощъ, която всѣки чловѣкъ,
споредъ своето крайно разумѣние, оказва на
своитѣ ближни въ нещастията имъ. Положе-
нието на болнитѣ е било нещастно, нъ по-
ложението на душевно-болнитѣ въобще и на
лудитѣ частно е било ужасно. Нѣма да се
распространявамъ върху нѣща, които Ви сж
твърдѣ добрѣ извѣстни. Всѣки отъ Васъ е
виждалъ въ манастиритѣ, църковитѣ и дру-
гидѣ луди вързани съ синжпри, помѣстени
въ тѣсни, често студени, влажни и лишени
отъ въздухъ помѣщения; всѣки отъ Васъ
знае, че тѣзи нещастни, на които ума се е
побърквалъ поще повече отъ подобно обна-
сяние съ тѣхъ и които сж зарадъ това поще
повече лудували, сж били усмирявани съ
бой, силенъ и жестокъ бой, и съ гладъ. Нъ
доволно за това.

Слѣдъ освобождението ни положи се на-
чало и на санитарната организация, явихъ
се нѣколко болници за обикновенни болни,
явихъ се лѣкарни... Съ това първата, най-на-
стоятелната пужда се удовлетвори. Нъ това
е само начало, остава поще твърдѣ много
да се правн. Повикани къмъ новъ полити-
чески и самостоятеленъ животъ, ний се на-
мѣрихми въ положение на чловѣкъ, който
нѣма нищо готово, който трѣба всичко да
придобие. Нъ кое по първо? Явихъ се
твърдѣ много пужди, потрѣбвахъ огромни
средства. Въ краткъ 7-ми лѣтенъ периодъ
мжно е за отдѣлна личностъ да се устрои
и замогне, а за цѣлъ народъ е поще по-
вече. Вѣрвамъ ще се съгласите съ мене, че
това е тѣй, че това е причината, по ради
която положението на душевно-болнитѣ въ
княжеството не се е подобрило значително.
Душевно-здравитѣ сж свободни, само ду-
шевно-болнитѣ не сж поще. Въ настояще
време, наистина, имамн при Варненската
болница едно отдѣление, въ което се пол-
зватъ съ правилно и хуманно лѣчение около
70—80 душевни-болни, испращани отъ цѣ-
лото Княжество. Нъ това отдѣление е твърдѣ
малко и недостаточно да вмѣсти всичкитѣ
онѣзи, които имжтъ нужда отъ болнично лѣ-
чение. Значително количество душевно-болни
се намиратъ поще или вързани съ синжпри
при манастиритѣ и църквитѣ, или се рас-

хождатъ на свобода, ржководими отъ своята
болѣзненна фантазия.

Нъ тукъ може би пѣкой отъ Васъ би же-
лалъ да мя спре и да ми искаже своето съ-
мѣние, да ли наистина има въ България
много душевно-болни, и да ли всичкитѣ тѣзи
моя разсждения не сж преждевременни,
ако не и съвсѣмъ празни?

Да, признавамъ, че този въпросъ е до
нейдѣ си умѣстенъ и че азъ не съмъ въ
состояние да отговорѣмъ на него точно и оп-
редѣленно, именно че толкозъ и толкозъ ду-
шевно-болни има. Нъ азъ ще се постараѣмъ
да докажж, че въ Княжеството има, или
трѣба да има, значително число такива болни.

Българската статистика въ това отноше-
ние не може да ми помогне, защото тя е
поще въ зачатокъ; болничната статистика
сжщо не може да ни представи исканитѣ
данни, защото, както казахъ и попереди, ду-
шевно-болнитѣ не сж събрани въ болницитѣ.
До сега имамн само случайни свѣдѣния отъ
администрацията и околийскитѣ лѣкарн, че
еди дѣ си и еди дѣ си има единъ или двама
луди, какво да се прави съ тѣхъ. Тѣзи слу-
чайни свѣдѣния даватъ възможность да си
съставимъ общо впечатление, нъ не опредѣ-
ленно и ясно поятне. Статистиката на у-
главнитѣ престѣпления, разгледани въ сж-
дилищата, би могла, ако сжществуваше, да
ни покаже какъвъ процентъ престѣпления
сж извършени подъ влияние на душевно раз-
стройство. Нъ до колкото ми е извѣстно и
въ това отношение нѣма нищо добрѣ уредено.
Имамъ причини да предполагамъ, че и сж-
дебно-психиатрическата експертиза не се
произвежда тѣй подробно и точно, както би
слѣдовало споредъ важността на предмета.
При пълното отсъствие у насъ на специа-
листи-психиатри, азъ не помня да се е искало
въ продължение на послѣднитѣ 2 години
миѣннето на висшето медицинско учреждение
по сждебно-психиатрически актъ. Какъ по-
стѣпватъ сждилищата въ подобни случаи,
мжно е да се каже, толкозъ повече, че и
нашата журналистика нѣма похвалния обн-
чай на Европейската и други да печатн по-
важнитѣ и по-интереснитѣ въ казуистическо
отношение сждебни процеси; а сжщевре-
менно у насъ отсъствуватъ специални юри-

дически и сждебно-медицински журнали. При такъвиз условия не е възможно да се знае колко, нъ може да се каже, че много има осждени за углавни престжпления лица, които се намиратъ затворени за много години въ тъмницитѣ, вмѣсто да бжджтъ помѣстени за лѣкувание въ болницитѣ. Ако ли въ рѣдки случаи се докаже, че подсждимия е извършилъ престжплението подъ влияние на душевно разстройство, то той, слѣдъ дълга, често много мѣсячна сждебна процедура, се отпуска на пълна свобода¹⁾.

Азъ нарочно се распространихъ, почитаеми Господа, върху горнето, за да видите до колко малко е направено въ това отношение. Инакъ и не можеше да бжде, тъй като ний за сега нѣмаме никакви законодателни распорѣждания по този предметъ, и, ако не се лжжж, този предметъ се обсжда публично за пръвъ пжтъ.

За да отговорѣ на предполагаемия Вашъ въпросъ, на който азъ тъй самонадѣлно се наехъ да отговорѣ и докажж, че въ България има много душевно-болни, които се пуждалтъ въ правилно оглѣждане и лѣчение, азъ ще изберж другъ пжтъ, именно азъ ще прибѣгнж къмъ аналогия и за тази цѣль ще се възползувамъ отъ Европейската и Американската статистики.

Въ 1871 година, споредъ болничнитѣ статистики, имало е луди въ:

Пруссия, провинция Пруссия	1	на 506 жит.
Померанія	1	« 523 «
Познанъ	1	« 674 «
Бранденбургъ	1	« 553 «
Саксонія	1	« 514 «
Силезія	1	« 585 «
Хановеръ	1	« 336 «
Хессенъ-Нассау	1	« 347 «
Шлезвигъ-Холщейнъ	1	« 268 «
Вестфалія	1	« 383 «
Рейнска провинция	1	« 364 «

Тѣй щото на 24,639,706 ж. имало е луди

¹⁾ Варн. Окразж. Сждъ не отколѣ е разглѣдалъ дѣлото по обвинение на единъ татаринъ въ убийство на жената си. Сждътъ, при съдѣйствието на петъ експерти-лѣкари, твърдъ внимателно и добросъвѣстно изслѣдвалъ умственото състояние на обвиняемиятъ и се е съгласилъ съ мнѣнието на меншинството отъ експертитѣ, вслѣдствие което, като призналъ обвиняемиятъ невмѣляемъ, отпустилъ го на свобода. Редакц.

55,043, съ други думи, средне 1 лудъ на 447 жители.

Въ Англия въ 1873 год. е имало 60,296 души луди, което е равно 1 лудъ на 387 жители.

Въ Америка, въ Съединеннитѣ Штати, въ 1844 год. приблизително е било тъй: на 18 милиона жители имало е около 17 хиляди, и нѣщо повече, луди, т. е. 1 на 1000 ж. Въ 1884 год. на 55 милиона жители имало е до 100,000 луди т. е. единъ на 500 ж.

Тѣзи цифри сж страшни; тѣ ни каржтъ да треперемъ за човѣческия умъ!

(Край въ слѣд. брой.)

Върху лѣтната диаррея (сюрюнюнъ).

Отъ д-ра М. В. Ивнатиева.

Всѣка година отъ Юлий мѣсець, а въ нѣкои мѣста може-би и по-рано, почнуватъ да се пвяватъ по-често и по-често разстройства на корема, които се наричатъ лѣтни диарреи. Особенно много страдатъ отъ тѣхъ дѣцата; при това диарреитѣ биватъ често съпровождани отъ повръщание (бълвочъ), така щото това разболѣвание на дѣцата, по външнитѣ си признаци, много прилича на холерата и по тасъ причина то се нарича дѣтинска холера (cholera infantum). Въ рѣдки случаи подобни холерни разстройства на корема се срѣщатъ и у възрастнитѣ хора (cholera nostras), но повечето пжти у тѣхъ разболѣванието се ограничава само съ диаррея. Както у дѣцата, така и у възрастнитѣ, диарреитѣ често ставатъ кървави (дизентерия) и болнитѣ излизатъ по вънъ мачно, съ напругане.

До колко време за причини на лѣтнитѣ диарреи обикновено сж считали простудяването на корема, недобрата храна, погрѣшкитѣ въ хранението, ѣдението неузрѣли плодове и т. н. т. Споредъ това сж давали и съвѣти противу диарреитѣ. Но наблюденията, извършени въ послѣднитѣ 7—8 години, сж показали друго нѣщо. Вече отдавна е обрнѣло вниманието на докторитѣ това, че лѣтнитѣ диарреи се проявяватъ въ разни мѣста (по селата и градоветѣ) твърдъ неравномѣрно: въ едни много силно, а въ други по-слабо, — че особенно силно сж се нападали онѣзи мѣста, които сж кални, пѣлий съ нечистотини, и че изобщо отъ лѣтнитѣ диарреи много повече страдатъ бѣднитѣ хора, които живѣятъ въ нечистотини и въ лоши санитарни условия. Между това употребяването на неузрѣлитѣ плодове и погрѣшкитѣ въ хранението се срѣщатъ, може да се каже, еднакво по всичкитѣ мѣста.

Освѣтъ това забѣлжено е, че отъ диаррея-та се разболѣватъ и дѣца — кърмачета, т. е. които се хранятъ само съ млѣко отъ майкитѣ си, а тъй сѣщо и възрастни хора, които добръ сѣ се пазили и не сѣ бѣли нищо вредително. Най-сѣтътъ, отъ диарреята, която се появява на пролѣтъ, се разболѣватъ изеднажъ и въ въсо време много хора, тъй щото се поража въпросътъ за общата причина на тая болѣсть. Казаното до сега се потвърждава съ точни наблюдения отъ страната на много лѣкари и ги е накарало да дирятъ причината на лѣтните диарреи. Ний нѣма да привеждаме тукъ всичкитѣ издирвания по тосъ въпросъ, но се ограничаваме съ изслѣдванieto, направено отъ д-ръ Енстонъ (въ Англия). Този докторъ, като изслѣдвалъ съ микроскопътъ диаррейнитѣ испражнения прѣзъ мѣсецитѣ Юлий и Августъ 1878 г., твърдѣ често и самъ той се разболѣвалъ отъ диарреята, която се възврѣщала у него въськой пѣтъ, когато наченвалъ изново своитѣ изслѣдвания. Този личенъ опитъ го накаралъ да приеме заразителността на диаррейнитѣ испражнения и да потърси въ тѣхъ и причината на диарреята. Указало се, че диаррейнитѣ испражнения съдържатъ въ себе си много и разни гнилостни нѣща, които имъ и придаватъ лошавата миризма. Микроскопическото изслѣдване на тѣзи испражнения показало въ тѣхъ едни твърдѣ малки животинки, които се наричатъ бактерии, и зрънцата имъ, съ които тѣ се размножаватъ. Сѣщитъ видъ бактерии докторъ Енстонъ е намѣрвалъ въськой пѣтъ и въ бѣлвоча, който се лѣзва едновременно съ диарреята. Въ испражненията на здравитѣ хора не се намиратъ подобни бактерии; сѣщо така, при оздравяването отъ диарреята, бактериятъ се намаляватъ и се изгубватъ.

Това изслѣдване доста явно показва, че бактериятъ сѣ причината на диарреята: щомъ попаднатъ въ червата на хората, тѣ (бактериятъ) произвеждатъ гнилостни измѣненія въ червата, съдържанieto на които се разрѣждава — и това е диарреята. При изсѣхването на испражненията, бактериятъ и зрънцата имъ попадатъ въ въздухътъ, а съ него заедно — направо или съ нѣкаква храна и вода — въ стомахътъ; по такъвъ начинъ произхожда заразяването. При изслѣдването на бактериятъ и зрънцата имъ указало се е, че тѣ сѣ сѣщитѣ, които се появяватъ при въсько едно гниение на разнитѣ нечистотии и смѣтове (торове). Това гниение най-повече се развива презъ горещинитѣ, и ето защо презъ сѣщото време се явяватъ и диарреитѣ. Тѣй като нечистотиятъ се намиратъ на въськъдѣ, то съ това се обяснява и голѣмото распространение на лѣтните диарреи и тѣхнитѣ условия за появяването. При изсѣхването на гниющитѣ нечистотии, бактериятъ и зрънцата имъ, както казахме и

по-горѣ, попадатъ въ въздуха, а изъ него — на всичко друго: на храната, плодовѣтъ, млѣкото, водата, съ употреблението на които отиватъ и въ нашитѣ чрева. Относително водата, бактериятъ могатъ да попаднатъ въ ней и когато протича прѣзъ мѣста, гдѣто има гниущи нѣща. Всичко това е потвърдено съ фактове (напр. отъ д-ра Унке въ Россия, д-ръ Мейснера въ Германия и мн. други). Самъ азъ, при твърдѣ малката ми практика въ това отношение, можихъ да се убѣдя въ справедливостта на горѣказаното, като правихъ наблюдения надъ диарреитѣ въ Добричската околина прѣзъ 1882 г., гдѣто бѣхъ околійскій лѣкарь (гл. отчетътъ ми въ «Мед. сбирка»). Като общъ изводъ отъ всичко изложено слѣдва, че за причини на лѣтнитѣ диарреи трѣба да приемемъ лошитѣ санитарни условия, натрупването на разни нечистотии и торове, лошевато устройство на гиризитѣ въ градовѣтъ и попиванieto на разни гниущи нѣща въ земата.

Сега като знаемъ причинитѣ на диарреитѣ, ставатъ ясни мѣркитѣ, които трѣба да земаме срѣщу тѣхъ. Тѣзи мѣрки сѣ: чистота, премахване на всичко, което може да гние, добро държенie и устройство на заходитѣ и гиризитѣ, изчистванie и преваряване водата, която употребяваме за пиење и за която има съмнѣние, че може да е заражена съ гнилостни нѣща¹⁾, предпазливо употребяване и предварително изчистванie всичко, което може да има върху си нѣкакви гнилостни нѣща и, най-сѣтътъ — дезинфекция.

Интересътъ за опазване здравето на дѣцата, които и най-много ставатъ жертви на лѣтнитѣ диарреи, трѣба да подбуди хората къмъ приеманieto означенитѣ мѣрки, толкось помного, че това нѣщо за сега получава и особено значение предъ видъ на ожидаемата отъ година на година холера.

Първа помощъ противъ крѣвотечение.

По д-ра Писторъ.

Ако на раната има прахъ или друго нѣщо кално, то тя се измива съ чиста или карболова вода, съ която поливатъ раната изъ пишурата на нѣкой пбрикъ или чайникъ. Не трѣба да се калъ раната съ не чисти сунгери, парцали, фитили, съ нечисти прѣсти или съ пластири; не трѣба да се спира крѣвътъ съ праханъ, пажина или съ фитилъ, намокренъ съ лѣкарства за спирание

¹⁾ Отъ личенъ опитъ можемъ да потвърдимъ, че пиенieto исклучително преварена вода презъ мѣсецитѣ Юлий и Августъ предважда дѣцата отъ лѣтнитѣ диарреи.

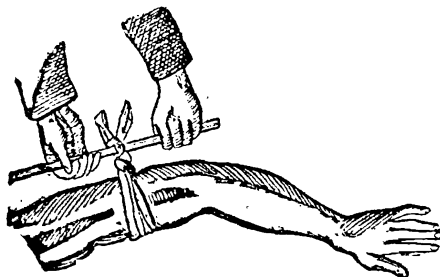
на кръвотечението (хлористо желѣзо); застѣхналата кръвь не трѣба да се чувърка. Добри измитата вече рана трѣба да се покрие съ лено платно или чистъ памукъ, намокрени съ чиста или карболова вода; раната се завързва отъ-горѣ съ една ивица отъ платно (или съ кърпа), намокрена съ вода.

Ако презъ превързката се показва кръвь, то раната трѣба силно да се натисне съ чисти пръсти. Друго средство: по на-горѣ отъ раната се турга еластически поясъ, пряжки (коланчета), кърпа или връвь, съ които се стяга мѣстото по-горѣ отъ раната и ранениятъ органъ се издига на-горѣ.

При кръвотечение отъ разширенитѣ вени (тъмна кръвь) трѣба да се разслабятъ всичкитѣ завръзки на дрѣхитѣ, раната да се натисне съ пръсти, а ранениятъ органъ да се подигне на-горѣ.

Ако отъ раната силно тече ясно-алена кръвь, то може да послѣдва смъртъ. При такъвъ случай тутакси трѣба да се вика писмено лѣкарь: двѣ думи — «тече кръвь» сж достатъчни.

Между това въ мѣстата (показани на рисункитѣ), по-горѣ отъ раната, трѣба да се натисне жилата съ голѣмиятъ прѣстъ, на който отъ-горѣ се гужди сжшиятъ прѣстъ отъ друга рѣка, щото, когато се умори долниятъ прѣстъ, да се дрѣпни и да остане горниятъ; тъй трѣба да се натиска до като не дойде лѣкарьтъ. Друго още средство: ранениятъ органъ се подига и стегнато се превързва съ еластически поясъ, пряжка, кърпа, ремень (каншъ) и т. н.; на кожата, подъ възелѣтъ, се турга едно нѣщо, като чуканце, за да не убива. Кърпата може да се завива съ едно бастонче, както е показано на фигурата.

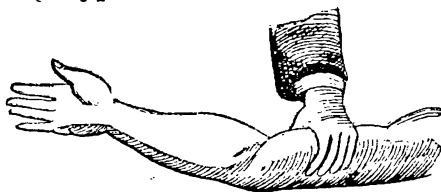
Фиг. 1.

Ако кръвьта се спира, то значи, че всичко е направено, както слѣдва. Натисканнето да се продължава до като дойде лѣкарьтъ; по-вече отъ три часа ранениятъ органъ не може да бѣде превързанъ; иначе се развива гангрена (антоновъ огънь).

Мѣста за натискания.

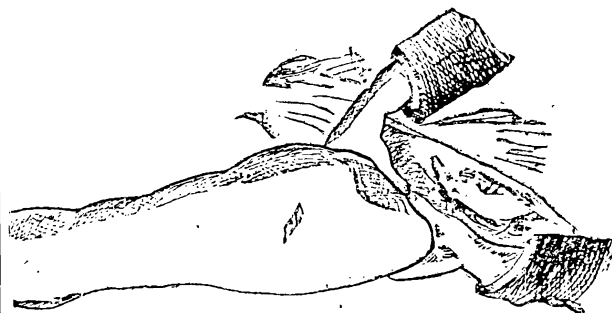
На рѣката жилата се натиска съ голѣмиятъ прѣстъ, по средата между рамото и ла-

кътѣтъ, отъ вътрѣшната страна, или се превързва (фигура 1 и 2).

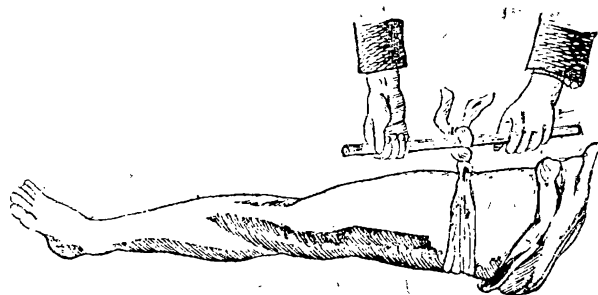
Фиг. 2.

На краката жилата се натиска съ голѣмиятъ прѣстъ въ пахѣтъ (фиг. 3) или се превързва по-долу отъ пахѣтъ (фиг. 4); кракѣтъ се подига на-горѣ.

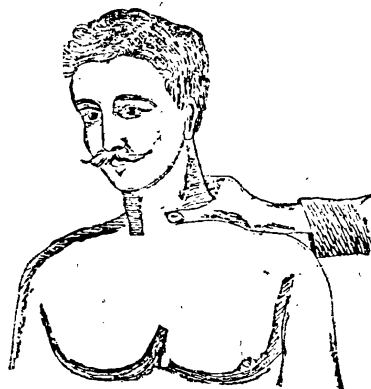
Фиг. 3.

вързва по-долу отъ пахѣтъ (фиг. 4); кракѣтъ се подига на-горѣ.

Фиг. 4.

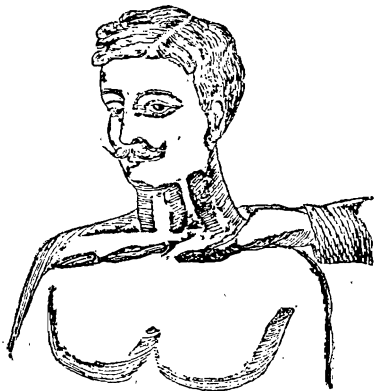
При кръвотечение отъ главата трѣба (на шията) да се натиска жилата въмъ грабнакѣтъ,

Фиг. 5.

по тази страна, гдѣто има кръвотечение (фиг 5).

При кръвотечение отъ подмишницата трѣба да се натиска съ голѣмийтъ прѣстъ жилата къмъ първото ребро, по тази страна, отъ която е кръвотечението (фиг. 6).

Фиг. 6.

При уморяването голѣмийтъ прѣстъ да се промѣняватъ.

Натисканieto да се продължава до като дойде лѣкарътъ.

При голѣмо кръвотечение болниятъ трѣба да се гуди да лежи равно, като му стои главата малко издигната, за да му не принадле.

Кръвотечението отъ пиявицитъ се спира отъ стискане на кожата, която се хваща съ двата прѣсти и се издига на-горѣ; задъ ухото раната се натиска съ прѣстътъ къмъ кокалтъ.

Обществентъ животъ.

≡ Съ приказъ № 191 г. Министръ на Вжтрѣшнитъ Дѣла обявява «мѣрение» на Трънския болниченъ съвѣтъ, загдѣто той се е показалъ немарливъ по отношение къмъ управлението и надзора върху повѣренната му болница. Дано това мѣрение да послужи като предостережение за всичкитъ други болнични съвѣти, на които нехайството е било официално припознато.¹⁾ Нѣма съмнѣние, че болничнитъ съвѣти въ скоро време съвсѣмъ ще се унищожатъ, понеже тѣхната безполезна и бездѣятелност е на всѣкъдѣ доказана; нѣ, до като съществуватъ, трѣба поне нѣкакво да правятъ и да изпълняватъ възложенитъ върху нѣмъ обязанности. —

≡ До скоро време, лѣкаритъ въ Княжеството, ако и да сж отъ разни школи и университети — отъ Цариградъ до Нью-Йоркъ — сж се ползовали съ всеобщо уважение, като примѣрни труженници и добри другари. Съ двѣтри исключения, тѣ не сж вземали никакво участие въ политическитъ партии на страната

и сж глѣдали своята малка, нѣ благотворна работа; за това не сж се и чували никакви нападения, изобличения и псувни срѣщу тѣхъ. — Нѣ въ най-последне време срѣщаме нѣколко скърбни примѣри за лично нападанне нѣкои лѣкари. Безъ да разискваме върху подробно-ститъ на тѣзи печални случаи, констатираме, че прессата и нѣкой лѣкари сж виновни въ това явление. Ако не отъ отдѣлни *sui generis* кореспонденти, то поне отъ прессата — изразителка на по-хубавитъ понятия въ народа — лѣкаритъ иматъ право да очакватъ уважение и оцѣнка на тѣхната дѣятелност. Отъ прессата може да се чака оцѣняване на лѣкаритъ споредъ достоинствата нѣмъ, а не споредъ народността нѣмъ или патриотическитъ чувства, които нѣматъ нищо общо съ науката; отъ печатъ, който самъ себе си уважава, трѣба да се иска презрѣние къмъ доноси и кални псувни, а не квалифициранieto нѣмъ като «маловаженъ споръ». Нѣнеможемъ толкова да обвиняваме прессата, когато виждаме, че нѣкои лѣкари, въ отношенията по между си, даватъ примѣръ на печатътъ да мисли лошо за тѣхъ. Какво понятие за честѣта може да има единъ докторъ, който, подъ маската «членъ на медицинско дружество», инсинуира и каля своя събратъ, и нѣма смѣлость да се обяви, кой е той и да приеме предложенитъ му сѣдѣ чести? Лѣкаритъ легка-по-легка не ще да приличатъ даже на единъ еснафъ, на който членоветъ сж свързани по между си съ економически интереси. За щастие обаче, тѣзи болѣстни явления на лѣкарската нравственостъ срѣщатъ енергически отпоръ у болшинството на лѣкаритъ, на които нѣмъ е драго лѣкарското звание и които съзнаватъ, че колкото се позори единъ лѣкаръ отъ нѣкой другъ, толкова по-вече се изгубва доверие и уважение къмъ лѣкаритъ изобщо. —

≡ Въ брой 78 на Държ. Вѣстн. е обнародвано слѣдующето съобщение на гражданското медицинско управление, придружено съ единъ отчетъ за подробното изслѣдване, произведено отъ химика при медицинскитъ съвѣтъ г. Тегартена.

«Качеството на продаванитъ въ София вина обрѣна върху си миналата година вниманието на Медицинскитъ Съвѣтъ.

Имаше основания да се подозрѣва, че нѣкои вина сж боядисани и подправени. За да се увѣри въ това, Медицинскитъ Съвѣтъ постанови да се направи въ химическата лаборатория анализъ на по-подозрителнитъ. За тази цѣль се изискахъ чрезъ Софийското градоначалство нѣколко проби отъ по-главнитъ вина, продавани въ складоветъ и кръчмитъ. Резултата на анализа, който се печата по-долу, потвърди подозрѣнието на Медицинскитъ Съвѣтъ. Въ графата — забѣлѣжка къмъ таблицата — се вижда, че отъ 11 вида вина петъ сж боядисани и подпра-

¹⁾ Държ. Вѣстн. 1882 г. № 140.

вени съ стипца. Отъ приведения резултатъ на анализа не се вижда обаче, гдѣ се подправятъ вината, у производителя ли, или у продавца, вънъ ли отъ Софий и Княжеството, или вътрѣ въ София. Ще се взематъ нужните мѣрки да се констатира и това обстоятелство. Фактъ е обаче, че у насъ, въ София, се продаватъ фалшиви вина».

Нѣма съмнѣние, че и по други мѣста, а особено въ Варна, се практикува фалсификация на виното. Щомъ веднажъ е обрнато върху това внимание, можемъ да очакваме, че злото ще се пресѣче въ началото си. —

Нечистотията въ София е все още цѣлтуща. Презъ по-тъсните улици не може сѣ миша отъ воня; а по широкитѣ и многолуднитѣ са таркалятъ всѣкакви марши. Завчера червения лѣшъ отъ една удавена котка коматай цѣлъ денъ са таркаля предъ самитѣ прозорци на IV участъкъ. Какво прави градскитѣ съветъ, какво глѣда полицията? пита в. «Напредъ» (брой 10).

Мѣстна хроника.

Въпросътъ за слугитѣ и слугинитѣ, както въ другитѣ голѣми градове, има и за Варна голѣмо значение. Гражданитѣ, които живѣятъ въ отличителни отъ селенитѣ условия, не могатъ да се обхождатъ безъ слуги, а пъкъ здравето на послѣднитѣ и нравствеността имъ не се подага подъ никакъвъ надзоръ. Ако не се лѣжемъ, преди нѣколко години е билъ изработенъ законъ за надзора върху слугитѣ, въ той не се прилага на практика. Между това организирането на нѣкакъвъ контролъ върху слугитѣ е лесно възможно, ако мѣстното градско управление би поискало да направи тази добрина на Варненското градско население. За това се изисква наемане на единъ особенъ писаръ при градското управление, регистрация на всичкитѣ слуги въ града, изслѣдване на здравето имъ и издаване на слугитѣ нужнитѣ книжки, въ които стопанитѣ записватъ и за поведението на слугитѣ. Разноснитѣ по този предметъ сѣ свършено малки, а нашето градско управление не е бѣдно.

Когато се правятъ подобни предложения за уреждане на градътъ, винаги се чува отговоръ, че «за веднажъ всичко това не е възможно», «то ще стане лека-по-лека» и т. н. Нѣ ако имаме енергия нѣщичко да направимъ, то и лека-по-лека нищо не ще да стане. . . .

С М Ъ С Ъ.

Ветеринарниятъ лѣкаръ въ I. конний на Негово Височество полкъ, г-нъ Хелговски, е дър-

жалъ въ Книжовното Дружество твърдѣ популярна сказка върху опасната за конетѣ болѣстъ бутурачъ. Сказката е пълна съ интересъ за всѣки български домакинъ.

(«Домакинъ», бр. 8).

Холерата не престава въ Испания и Южна Франция. Въ Испания тя е обзела и нѣкои други области, и въ цѣлата страна умиратъ ежедневно по 1,700—1,800 души. Въ Марсилия, числото на умрѣлитѣ отъ холера се колебае повече между 30 и 40 души на день.

Турското Правителство налага карантина отъ 48 часа на пътници и кораби които пристигатъ отъ Варна, и 12 дена на ония които идатъ отъ Испания и заразенитѣ мѣста въ Франция. («Зорница», бр. 32). — Турция много бърза: нека бѣде спокойна — нашето Правителство нѣма да пропуштне презъ България холернитѣ болни и, ако стане нужда, ще направи карантина по край Дунава.

Въ писмото си къмъ прочутитѣ Пастеръ, д-ръ Ферранъ се защитава отъ обвинението на д-ръ Бруарделъ и съобщава, че той искалъ да покаже на послѣднитѣ способъ на добиването на предпазителната жидкостъ; въ тъй като членовѣтъ на комиссията, на чело съ Бруардела, сѣ си позволили да приказватъ за Феррана докачително, то той, се отказалъ да имъ посочи каквото и да е. — Хората все пакъ си оставатъ хора! Цѣло челоуѣчество глѣда съ нетърпѣние на Феррановото откриване, а обикновеннитѣ челоуѣчески неспоразумѣния пречатъ да се раскрие работата!

Лѣкарска кореспонденция.

Г-ну Х. Z. въ Сливенъ. — Нѣколко пѣти сме обяснявали, че не се завземаме да лѣкуваме заочно; обрнете се къмъ доктора.

Метеорологически бѣлѣжки,

за голѣмо наше съжаление, не можемъ да съставимъ за истеклитѣ двѣ седмици, понеже бѣлѣжкитѣ ни се загубиха.

ОТЪ РЕДАКЦИЯТА. I. Тѣй като повечето отъ гг. абонатитѣ ни сѣ се издѣлжили, то се надѣваме, че останалитѣ, по нѣкакво си неспоразумѣние, сѣ забавили исплащанieto на абониментитѣ си, та въ скоро време ще се издѣлжатъ, безъ да ги канимъ име по име. —

II. Гг. абонатитѣ, които не сѣ предплатили за второто полугодие, въ не сѣ върнали до сега броеветѣ, се считатъ за абонати на второто полугодие.